

Preferanseavtale ikke nok

Den fordel som norske aktører har ved å importere tollfritt fra verdens fattigste land, er ikke tilstrekkelig for å få økt import til Norge. Det er helt nødvendig at norske bistandsmyndigheter også bistår kapasitetsbyggingen i disse landene. En vanskelig, men nødvendig vurdering er samtidig å sikre at en slik eksport vil bidra positivt for de fattigste.

I dag har verdens fattigste land (MUL), toll- og kvotefri markedsadgang for sine varer inn til Norge. Med en generell liberalisering av handelen, vil ikke denne ordningen lenger ha noen verdi. Hovedpoenget i min kronikk i Bondebladet nr 45/2004, var derfor at norske myndigheter ikke bør rokke ved denne ordningen.

Lite import fra MUL

Imidlertid er det ikke tollfritt tilstrekkelig for å få økt import til Norge fra MUL. Selv om preferanseordningen inn til Norge har eksistert siden 1995 og inkludert korn, mel og kraftfôr fra 2002, har den foreløpig hatt liten effekt i form av økt import fra MUL. I 2002 importerte Norge landbruksvarer for til sammen 84 millioner NOK fra MUL. Til sammenligning ble det samme år importert landbruksvarer til Norge fra Brasil for 1, 2 milliarder NOK. Det er flere grunner til den lave importen.

For det første kan Norge gjennom EØS-avtalen importere tollfritt fra EU. Markedsnærhet og andre praktiske grunner, gjør at varer vi kan importere fra EU kommer derfra. Når nær hundre prosent av sukkeret vårt kommer fra EU, skyldes det også et annet viktig forhold, nemlig EUs subsidier som gjør det mulig å konkurrere med MUL på pris, transportkostnadene inkludert.

For det andre er mange av varene som det er aktuelt for MUL å eksportere til Norge, allerede tollfrie uansett opprinnelsessted. Norge har dessuten flere handelsavtaler med land i Sør som ikke er MUL. Avtalene gjelder varer som ville være aktuelle for MUL å eksportere, som tomater (Marokko) og honning (Mexico). Foruten en generell liberalisering av handel med landbruksvarer bidrar også slike bilaterale avtaler til «preferanseerosjon».

For det tredje har ordningen med full tollfrihet vært i funksjon i relativt kort tid. Det tar tid for norske aktører å bygge opp et samarbeid med produsenter i MUL. Liten kapasitet og svakt utbygget infrastruktur i MUL, gjør det vanskelig og tidkrevende å bygge opp et handelsamarbeid. Med små kvanta i en oppbyggingsfase, vil også transportkostnadene bli langt høyere enn når man importerer bulk fra storeksporthører i EU, Brasil eller Argentina.

Ekstraomkostninger ved import og investeringer i en oppbyggingsfase gjør at det ikke er så mye å gå på for potensielle aktører i Norge.

Utfordringer til norske bistandsmyndigheter

Omkostningene i en oppstartfase vil for de fleste vareslag derfor være høyere enn det fortjenestepotensial som ligger i tollfritaket. Dersom norske aktører av forretningsmessige hensyn skal engasjere seg i handel med MUL, må det ligge inne *for-sikringer om langsiktighet* i ordningen. Like viktig er imidlertid et *forpliktende engasjement* fra norske bistandsmyndigheters side når det gjelder å støtte oppbygging av produksjon, foredling og infrastruktur i de enkelte land. Heri ligger støtte til økt kunnskap generelt (utdanning) og spesifikk opplæring knyttet til selve produksjonen. For en rekke landbruksvarer er dette nødvendig med hensyn til de krav som norske importører stiller til kvalitet, veterinære og fytosanitære forhold. Norad har

utredet muligheten for å importere mango, blomster og andre landbruksprodukter fra ulike afrikanske land. I dette arbeidet har det også blitt forsøkt utviklet et sertifiseringssystem. Med mål om å øke importen fra MUL, er dette et viktig tiltak fra Norads side. Det er imidlertid for forhold som er avgjørende for at preferanseordningen kan bli vellykket. For det første må Norad og norske importører samarbeide helt konkret når det gjelder kapasitetsbygging og logistikk for bestemte varer i bestemte land.

For det andre må støtte til oppbygging av produksjon for eksport vurderes i et utviklingsperspektiv. Som kjent er det et uttalt politisk mål at MUL - ordningen skal bidra til vekst og fattigdomsreduksjon. Når det gjelder landbruksvarer vil viktige faktorer i vurderingen være på hvilken måte produksjonen inngår i den lokale produksjonen av mat, hvordan produksjonen er organisert, eiendomsforholdet til jord, prisutvikling, muligheter for bearbeiding og annet som kan gi ringvirkninger lokalt og nasjonalt. Generelt vet vi at eksport av landbruksvarer sjelden bidrar til varig økonomisk vekst og bedring av levekår. Det er en rekke betingelser som må være til stede for at eksport av landbruksvarer kan bidra til å løfte folk ut av fattigdom. Hvilke betingelser som må være til stede er viktige og vanskelige vurderinger som norske bistandsmyndigheter må foreta i hvert enkelt tilfelle. Det kan derfor være en styrke dersom Norads støtte til produksjon for eksport er en del av et større engasjement på stedet.

Foreløpig bare ett eksempel på et «MUL-prosjekt»
Soyabønner beregnet til dyrefôr er belagt med toll inn til Norge. Norske Felleskjøp er avhengig av å importere soya til sin fôrproduksjon, og er eksempel på en forretningsaktør som så muligheter i å importere dette tollfritt fra Mosambik. Det er lagt ned mye forarbeid i å etablere samarbeid med produsentorganisasjoner i landet og en håndterbar logistikk. Den første lasten med soya fra Mosambik kommer i månedsskiftet januar/februar. Soya produseres av småbønder og kan også brukes som mat til eget bruk. Norske Felleskjøps importbehov har et stort potensial for inntekstvekst blant fattige småbønder samtidig som soya representerer en ernæringsikkerhet for produsentene selv.

Hvorvidt dette og andre prosjekter kan gi de tilskattede resultater som preferanseordningen er ment å skulle gi, gjenstår å se. Til det er både de handelsmessige rammevilkårene på importsiden og Norads engasjement på eksportsiden for usikre.

«Det er en rekke betingelser som må være til stede for at eksport av landbruksvarer kan bidra til å løfte folk ut av fattigdom»

Aase Lømo
Samfunnsgeograf og prosjektleder i Landbrukets utredningskontor

Nei til selvtekt

Vi skjønner at enkelte er mot ulv, akkurat som andre kan være mot biltrafikk i sitt nærmiljø, mot innvandrere eller mot regelen om at man ikke skal kjøre bil etter å ha drukket alkohol. Øv gjerne press, ta opp saken, demonstrér og protestér. Men ikke utøv selvtekt. (Leder i Smaalenenes Avis)

Overkjørt og umyndiggjort

Ulven har igjen satt sinnene i kok i Aurskog-Høland. Nå skal det i rettferdighetens navn sies at ulven ikke har handlet galt eller unaturlig i forhold til sitt instinkt. Men disse ulveangrepene på hunder, fulgt av miljøvernminister Knut Arild Hareides uttalelser på TV-skjermen, som oser av både kunnskapsløshet og arroganse, får naturligvis mange aurskog-hølandinger til å se rødt. De føler seg allerede overkjørt og umyndiggjort i rovviltdebatten, uavhengig av om det har vært sosialistisk eller borgerlig regjering som har sittet ved roret.

(Leder i Indre Akersbus Blad)

Bort med hunden

- Konflikten mellom jakthundar og sau blir berre større og større. Me kan ikkje ha det slik.

Det hjelper lite om hundane er sauereine, for dyra blir skremde likevel. (Grunneigarar i Time til Jærbladet)

Advarsel

- Det blei eit kolossalt tap i 2004, og det blir verre og verre for kvart år. Eg veit at hovudproblemet er ørn og gaupe.

Det er ei gaupe no som har fare like ved løa. Eg er redd vårsleppen blir å mate desse rovdya att. Men her kjem det til å smelle så fort dei viser seg.

(Sauebonde Sigurd Vik, Kilegrend, til Vest-Telemark Blad)

Usikkert yrke

- Det er ikke så lett å overleve som gårdbruker. Riktig nok er det et allsidig og fritt yrke, men jeg vet aldri hva jeg gjør i morgen. Må se an været først. Det er viktig å kunne tilpasse seg. En bonde er alltid avhengig av ukontrollerbare faktorer. (Gårdbruker Svein Holo, Bærum, til Asker og Bærums Budstikke)

Ressursutnyttelse

- Vi er begge opptatt av å utnytte ressursene på gården, som er skog og sau. Derfor etablerte vi Fjell Laft og Fjell Smak.

(Gårdsbedrifeier Gunbild Brun, Uvdal, til Laagendalsposten)

Klare kundekrav

- Folk vil ha produkt som er foredla av lokale råvarer, dei vil ha naturlege og gode produkt.

(Anne Grøte Ervik, Stadt Gardsmat, Stad, til avisa Firda)

Optimisme i skogen

- Det skjer mer i skogen enn det har gjort på mange år. Det er generelt optimisme i skogen.

(Skogbrukssjef Narve Lid, Flesberg, til Laagendalsposten)

Ny produksjon

- Jeg var på et sted på Møre da jeg ble fortalt om mulighetene for hjorteoppdrett.

Skulle vi fortsatt med slaktegris, slik vi drev med den gang, hadde vi måttet investere i større driftsbygning. Noe vi med dagens priser på slakt, fant ut ikke ville lønne seg.

Sau var det heller ikke aktuelt å starte med, så ettersom vi begge er i full jobb, fant vi ut at hjorteoppdrett kanskje måtte være tingen.

(Hjorteoppdretter Jan Steinar Marken, Løten, til Hamar Arbeiderblad)

Spesielt partnerskap

Nord-Trøndelag står i en særstilling nasjonalt med sitt helt spesielle partnerskap mellom landbruk, LO, fylkesmann og politikere. Dette partnerskapet har klart å trekke mulighetslinjer og framtidsperspektiv som har spredd optimisme og pågangsmot i store og vitale deler av fylkets landbruksbefolkning.

Partnerskapet har ambisjoner om å være med og forme norsk landbruk.

(Kommentar i Trønder-Avisa)

Skudd i foten

- Bondelaget skal vere kritisk til ei kvar sitjande regjering, men det er å skyte seg sjølv i foten og køyre seg sjølv i grofta å utbasunere at ein ønskjer regjeringsskifte. Bondelaget må forhalde seg til den regjeringa som er og skader kun sine egne interesser ved å ønske bestemte regjeringar.

(Jørgen Holte, tidlegare stortingsrepresentant for Senterpartiet og mangedårig nestleiar i Norges Bondelag, i Sunnmørsposten)